

Långsiktiga och kortsiktiga faktorerers effekter på partisympatier i 2015 års finländska riksdagsval

PETER SÖDERLUND

ABSTRACT

Long-term and short-term effects on party support in the 2015 Finnish parliamentary election

This study analyzes citizens' degree of sympathy for eight political parties in the Finnish parliament. Four blocks of explanatory variables are included in a block-recursive model: 1) social position, 2) issue positions, 3) government performance and economic evaluations and 4) party and party leader image. Based on data from the 2015 Finnish national election survey, the results imply that the blocks of variables jointly explain between 30 and 40 percent of sympathy scores for the majority of parties. Social position contributes over one-third of the explained variance in party sympathy scores. Most of the explanatory power is attributed to political preferences across issues and issue domains, particularly along the left-right socioeconomic dimension, but also the sociocultural dimension. Short-term factors relating to government and economic performance, as well as party and party leader image, have very little explanatory power. This suggests that long-term factors are important in structuring party support in Finland.

Inledning

Väljarbeteende, inklusive partival, bör förstås som ett samspel av flera olika variabler. Grovt förenklat kan man tänka i termer av långsiktigt och kortsiktigt verkande faktorer. Med långsiktiga faktorer avses bland annat väljarnas identifikation med samhällsgrupper och deras relativt stabila politiska värderingar. Kortsiktiga influenser refererar till exempelvis bakåtblickande och framåtblickande kompetensbedömningar, reaktioner på partiets utspel i aktuella sakfrågor under valkampanjen och partiledarnas image. Under de senaste decennierna antas det ha skett en förskjutning i blockens relativa förklaringskraft. Stabila och förutsägbara långsiktiga faktorerers prediktionskraft förutsätts ha minskat, medan det är tvärtom för föränderliga och oförutsägbara kortsiktiga effekter (Crewe och Denver 1985; Dalton m.fl. 1984; Franklin m.fl. 1992; Thomassen 2005a, 7–17; Walczak m.fl. 2012, 274–275). Empiriska analyser visar förvisso att betydelsen av långsiktiga faktorer

generellt minskat över tid i västliga demokratier, men man har inte alltid kunnat verifiera att kortsiktiga faktorerers förklaringskraft har ökat i motsvarande grad (Dassonneville 2016; Thomassen 2005b, 257–263). Denna osäkerhet motiverar till att vidare ackumulera kunskap om hur korttids- och långtidsfaktorer förklarar väljarnas partipreferenser.

Om traditionella sociala och värdebaserade skiljelinjer mellan olika samhällsgrupper har fått allt mindre inflytande över partivalet, utan att ersättas av nya skiljelinjer, innebär det stöd för tesen om avstrukturering (*dealignment*) (se Crewe och Denver 1985). En alternativ tolkning är att det åtminstone delvis har skett en mer varaktig omstrukturering (*realignment*) med ökad polarisering på en ny värdedimension (Thomassen 2005b, 259–260). Främst handlar det om frågor på den sociokulturella skiljelinjen – som t.ex. europeisk integration, mångkulturalism och tolerans för alternativa livsstilar – som fått större utrymme i den politiska konfliktstrukturen på bekostnad av frågor på den socioekonomiska

vänster-höger-dimensionen (Kriesi m.fl 2008). Även om det med tiden blivit allt svårare att förutsäga en medborgares partival bör man vara öppen för att långsiktigt stabiliserande faktorer som har att göra med värdeorientering fortfarande spelar viss roll för att förklara väljarbeteende i nationella val.

Syftet med denna studie är förstå varför det finns variation i partipreferenser hos väljarkåren i Finland. Empiriskt analyseras enkätsvar från den nationella valundersökningen efter 2015 års riksdagsval. Frågan är i vad mån traditionella och långsiktigt verkande faktorer fortfarande spelar roll jämfört med kortsiktigt verkande faktorer. Den förklarande ambitionen i denna studie är hög eftersom målet är att uppnå en bred förståelse kring varför det finns variation i sympatier för de åtta riksdagspartierna i Finland. Inspirerad av valforskarnas orsakstratt – *funnel of causality* – testas fyra teorier som går från mer långsiktigt till kortsiktigt verkande faktorer: (1) social bakgrund, (2) politiska värderingar och sakfrågeåsikter, (3) regeringens arbete och ekonomins utveckling samt (4) parti- och partiledarimage. De två första teoretiska modellerna utgår ifrån att det finns struktur och stabilitet i människors politiska åsikter och beteenden. Väljare med gemensam social bakgrund och gemensamma intressen samlas runt vissa partier. De två senare grupperna av faktorer är produkter av mer aktuella omständigheter och händelser. Dessa fångar upp i hur hög grad kortsiktiga bedömningar av regeringen, privat- och samhällsekonomin samt partiernas och partiledarnas kompetens förklarar varför vissa grupper av individer föredrar vissa finländska partier framom andra.

Vad tillför denna studie i ett större statsvetenskaplig perspektiv? Det är möjligt att generalisera utifrån ett enda fall genom att jämföra studiens empiriska resultat med tidigare resultat. Tidigare forskning visar ju att mätbara korttidsfaktorerers absoluta förklaringskraft är begränsad i moderna demokratier. Finland kan ses som ett genomsnittsfall snarare än ett avvikande eller ett kritiskt fall. För det första är Finland en typisk etablerad västlig demokrati med ett mångpartisystem där partierna representerar flera olika samhälleliga skiljelinjer. För det andra har effekterna av såväl strukturella faktorer som vänster-höger-positionering på partipreferenser legat på en genomsnittlig nivå jämfört med andra länder i Europa (van der Brug 2010, 596–597).

Finländskt väljarbeteende är av allt att döma en kombination av långsiktiga strukturella och kortsik-

tiga politiska faktorer, men på det stora hela är det oklart hur mycket respektive grupp av faktorer förklarar variationen. Självuppskattad social klass och inkomst som prediktorer för partival har försvagats under de två senaste decennierna, medan exempelvis partiledarnas betydelse har ökat över tid (Karvonen 2014, 118–137). Lägg därtill att Finland har ett kandidatcentrerat valsysteem som delvis borde gynna kortsiktiga individförklaringar på bekostnad av kollektiva incitament. Ändå torde traditionella förklaringar fortsättningsvis ha bärkraft. Skiljelinjer som bygger på sociostrukturella faktorer – främst bopingsort, språk och samhällsklass – bidrar till att förstå partival. Också väljarnas attityder i socioekonomiska och sociokulturella frågor spelar roll. Till sammans har sociostrukturella faktorer och värderingar förklarat drygt 20 procent av väljarbeteendet, även om skillnaderna mellan partierna är stora (Westinen 2015). Den sociokulturella konfliktdimensionen är, liksom i många andra länder i Europa, i allra högsta grad aktuell i Finland eftersom Sannfinländarna lyckades samla många euroskeptiska, värdekonserverativa och nationalistiskt sinnade väljare. Att analysera opinionen år 2015 är lägligt eftersom en ny jämvikt hade uppstått efter det så kallade protestvalet 2011 då Sannfinländarna gick kraftigt framåt och etablerade sig som ett stort parti. Vid senaste val företrädde partier olika poler längs den sociokulturella dimensionen. Medan Sannfinländarna har positionerat sig till höger i moral- och kulturkonserverativa frågor, har främst Vänsterförbundet och Gröna förbundet representerat en mer liberal syn.

Resten av studien är upplagd på så sätt att nästa avsnitt introducerar valforskarnas orsakstratt och de fyra teorierna som ska prövas. Det tredje avsnittet presenterar data, variabler och metod. Den empiriska analysens resultat redogörs i det fjärde avsnittet. Avslutningsvis diskuteras resultaten mot bakgrund av teoretiska förväntningar och tidigare empiriska observationer av partivaljare i Finland.

Orsakstratten och teoretiska modeller

Många olika teoretiska perspektiv kan anläggas för att predicera väljarkårens beteende. Ofta fokuserar statsvetare på enskilda teories bärkraft. Denna artikel har en kumulativ ambition eftersom fyra teoretiska modeller som gör anspråk på att förklara individuellt väljarbeteende testas. Genom att kopp-

la ihop flera teorier får man en samlad förklaringsmodell som beaktar hur en mängd långsiktigt och kortsiktigt verkande faktorer ackumuleras i en logisk kausal kedja.

Föreställningen att faktorer som påverkar en väljare kan ordnas från långsiktiga till kortsiktiga baserar sig på Michiganskolans klassiska orsakstratt (Campbell m.fl. 1960). I trattens breda mynning återfinns gruppstillhörighet och politisk socialisation som formar partiidentifikation. I den trånga mynningen hittas korttidsfaktorer, exempelvis åsikter i sakfrågor och uppfattningar om kandidaternas och partiernas förtjänster, vilka ligger nära det som ska förklaras. Shanks och Miller vidareutvecklade detta schema och introducerade en blockrekursiv modell med många grupper av förklaringsfaktorer. Om orsaksmodellen är rekursiv förutsätts att faktorernas påverkan endast går i en riktning, det vill säga fram mot det undersökta fenomenet. Men dessa är sammanlänkade, vilket innebär att en grupp av variabler kan utöva en kausal inverkan på nästa grupp av variabler, och så vidare. Valet av faktorer och dess placering i den kausala kedjan har varierat, men generellt kan man säga att väljarnas stabila sociala och ekonomiska karaktäristika föregår grundläggande värderingar, partiidentifikation, ideologisk position och åsikter i aktuella sakfrågor. Ännu mer kortsiktiga förklaringsfaktorer är bakåtblickande utvärderingar av hur väl regeringen presterat, kandidaters personliga egenskaper samt framåtblickande bedömningar av hur väl kandidater och partier kommer att prestera (Miller och Shanks 1996, 192; Shanks och Miller 1990, 149–150; Shanks och Miller 1991, 135).

På ett metaforiskt plan fungerar orsakstratten väl. Orsakskedjan är emellertid långt ifrån okomplicerad eftersom relationerna mellan variablerna i modellen kan vara invecklade. Det är nämligen inte nödvändigtvis så att den exakta tidsföljden mellan variablerna kan fastställas. I värsta fall påverkas faktorer som antas ligga längre bak av faktorer som kommer senare i den föreslagna teoretiska orsakskedjan (Bartels 2010, 249–251). Vi måste utifrån erfarenheter och teoretiska insikter resonera oss fram till vad som är mest rimligt ifråga om den kausala ordningen mellan variablerna. Mest logiskt är det att den egenskap som har mer beständighet finns längre bak i orsakskedjan och den egenskap som har större föränderlighet finns längre fram. Det är också utifrån en sådan tankeexercis som olika teoretiska modeller inordnas i en kausal modell. I denna studie kommer

fyra centrala block av förklaringsfaktorer att testas: (1) social position, (2) politiska värderingar och åsikter, (3) bedömningar av regeringspartiernas utföra arbete och ekonomins tillstånd samt (4) evalueringar av partiernas och partiledarnas image. Jag vill hävda att dessa fyra statsvetenskapliga teorier om väljarbeteende är centrala och kompletterar varandra på ett bra sätt.

Social position

Den första teorin grundar sig på gruppörstning utgående från medborgarnas sociala positioner. Den *sociologiska förklaringsmodellen* har sitt ursprung i tidiga amerikanska väljarstudier (Berelson m.fl. 1954; Katz och Lazarsfeld 1955; Lazarsfeld m.fl. 1944). Gemensamma värderingar och attityder fostras då man inom en social grupp interagerar och delar erfarenheter. I förlängningen röstar socialt urskiljbara grupper av väljare på partier som representerar deras intressen och värderingar. Traditionella sociala klassindelningar i väljarstudier har gjorts utgående från exempelvis klass, yrke, religion, språk, generation, utbildning och kön (Evans 2004, 45). Sociologiska faktorer har ett långsiktigt och kontinuerligt inflytande på politiska attityder och röstning. I den kausala kedjan kan dessa faktorer förutom direkta effekter även ha indirekta effekter genom att påverka till exempel värderingar och sakfrågeåsikter (Shanks och Miller 1991).

Lipset och Rokkan (1967) anammade ett makroperspektiv och framhöll den sociala strukturens betydelse för politiska system. Historiska skiljelinjer som delat upp människor i ett samhälle bidrar till att förstå vilka partier som för länge sedan uppkom och sedermera befäste sin ställning i Västeuropeiska partisystem. De fyra grundläggande sociala och politiska skiljelinjerna i Västeuropa har varit mellan arbete och kapital, mellan land och stad, mellan kyrka och stat och mellan periferi och centrum. Tidigare har sambandet mellan individers sociala position och partival varit starka. Men de sociala strukturerna har förändrats, om än långsamt, under de senaste decennierna. Sociala och ekonomiska moderniseringsprocesser har bidragit till strukturell förändring (*structural dealignment*) med bland annat minskade klassklyftor, sekularisering och geografisk mobilitet. Detta har i sin tur bidragit till att många sociala gruppers medlemmar övergivit sina gamla

partiljaliteter (*behavioural dealignment*). I kölvattnet på moderniserings- och individualiseringsprocesser röstar allt fler väljare på basis av egna politiska bedömningar vilket sker på bekostnad av gruppidentitet. Därför har sambandet mellan social struktur och partival i västerländska demokratier generellt blivit svagare (Bornschier 2009). Sociostrukturella faktorer fortsätter ändå spela roll för politisk mobilisering och röstningsbeteende, även om det finns skillnader mellan länder hur snabbt eller långsamt denna process skett (Knutsen 2004).

Politiska värderingar och sakfrågeåsikter

Med värderöstning avses att väljarna i sina partival styrs av hur de positionerar sig längs centrala värde-dimensioner såsom religiös–sekulär, vänster–höger och materialism–postmaterialism (Knutsen och Scarbrough 1995). Generella och stabila attityder återspeglar ofta hur medborgare ställer sig i enskilda sakfrågor och därmed kan det vara vanskligt att empiriskt skilja dem åt (Shanks och Miller 1991, 135). Det politiska landskapet har i många länder förändrats i takt med att gamla åsiktsdimensioner försvagats och nya åsiktsdimensioner uppkommit. Historiskt sett har den dominerande dimensionen varit den traditionella vänster–högerdimensionen som är materialistisk till sin natur med fokus på exempelvis omfördelning av inkomst, den offentliga sektorns storlek och privatisering av offentligt finansierad verksamhet. Nya generationer av väljare har anammat postmateriella normer och värderingar med betoning på livskvalitet och frihetsvärden snarare än materiellt välbefinnande och fysisk trygghet (Inglehart 1977). I och med utvecklingen mot ett post-industriellt samhälle uppstod en tydligare skiljelinje mellan olika uppfattningar av auktoritär–frihetlig karaktär (*authoritarian–libertarian*). Den nya vänstern och gröna partier anammade frihetliga värderingar med betoning på tolerans, alternativa livsstilar och individuell frihet. På den andra kanten står kulturkonserverna värderingar som vurmar för det nationella, traditionella och auktoritära (Kriesi m.fl. 2008, 12–14). En del forskare föredrar benämningen GAL-TAN-dimensionen där GAL står för Grön-Alternativ-Liberal och TAN står för Tradition-Auktoritär-Nationalistisk (Hooghe m.fl. 2002).

Kriesi m.fl. (2008) föredrar att tala om en sociokulturell skiljelinje som en andra central åsiktsdi-

mension vid sidan om vänster–högerdimensionen. Den tidigare nämnda skiljelinjen antas ha ändrat karaktär under en era av globalisering och ökad kulturell diversitet. Religion var den framträdande på den sociokulturella dimensionen tidigare i historien. Från och med 1990-talet har nya sakfrågor såsom invandring och europeisk integration kommit upp på dagordningen i flera Västeuropeiska länder, vilket bidrar till att förklara populistiska högerpartiers valframgångar. Medan det ena lägret längs den sociokulturella skiljelinjen betonar universalism, mångkulturalism och kosmopolitanism, är det andra lägret protektionistiskt avseende nationell kultur och medborgarskap. Enligt Enelo (2013, 90–92) kan den sociokulturella åsiktsdimensionen i sin tur delas upp i konservatism eller liberalism gällande *moralfrågor*, å ena sidan, och konservatism eller liberalism gällande *kulturfrågor*, å andra sidan. Typiskt för den första aspekten är livsstilsval och kristna värderingar, medan den andra aspekten avser till exempel tanken om att slå vakt om den nationella kulturen som hotas av invandring.

Regeringsansvar och ekonomisk röstning

I en representativ demokrati kan folket både utse och avsätta politiskt ansvariga i allmänna val. Teorier om ansvarsutkrävande gör anspråk på att väljare belönar eller straffar partier på basis av deras uppnådda politiska och ekonomiska resultat. Väljarna omprövar således sitt röstningsbeslut inför varje val. Man kan vidare anta att ansvarsutkrävande är kortsiktigt eftersom väljarna är närvarande och har relativt kort politiskt minne (Nannestad och Paldam 1994). En framträdande modell är den retrospektiva röstningsmodellen som är regeringsorienterad och resultatorienterad på basis av bakåtblickande utvärderingar. Den rationella väljarens strategi är att utgå ifrån den sittande regeringens resultat under den föregående mandatperioden (Kramer 1971). Regeringspartier är mest utsatta för ansvarsutkrävande eftersom de innehar den verkställande makten. Om väljarna upplever att de uppnådda politiska resultaten är tillfredställande får de ansvariga regeringspartierna fortsatt förtroende, men om regeringen har misslyckats straffas de i valbåset. Mestadels utgår statsvetare från en ekonomisk rationell förklaringsansats där en rad olika ekonomiska faktorer styr väljarnas röstnings-

beslut (Duch och Stevenson 2008; Lewis-Beck och Stegmaier 2007). Men fler och fler studier undersöker i vilken grad väljarna gör bedömningar på basis av andra politikområden och på så vis utkräver politiskt ansvar av sin regering. Det finns förstås många olika politikerområden, såsom lag och ordning, offentlig sjukvård, barn- och äldreomsorg och utbildning (Hellwig 2011; Hobolt m.fl. 2013).

Särskilt i studier av ekonomisk röstning har det diskuterats vilka bedömningar som väljarna gör. Å ena sidan kan man skilja på utvärderingar som grundar sig på nationens eller den kollektiva ekonomins tillstånd (sociotropisk röstning) och sådana som grundar sig på den personliga ekonomins utveckling (egotropisk röstning). Forskning visar att upp- och nedgångar i nationens ekonomi i högre grad påverkar hur väljare röstar än upp- och nedgångar i den personliga ekonomin. Å andra sidan finns debatten om väljarna är bakåtblickande och röstar på grundval av faktiskt uppnådda resultat (retrospektiv röstning) eller om de är framåtblickande som innebär att bedömningar av partiets framtida ekonomiska politik styr röstningsbeteendet (Lewis-Beck och Stegmaier 2007). Det ena utesluter inte det andra eftersom retrospektiva bedömningar av vad partierna åstadkommit också kan ligga till grund för förväntningar om framtida kompetens (Fiorina 1981).

Parti- och partiledarimage

Bland väljare som bestämmer sig sent kan föreställningar om partiernas och partiledarnas image och popularitet vara avgörande. Partiimage kan baseras på generella bedömningar såsom vilka sociala grupper partierna representerar och partiernas och partiledarnas kompetens, trovärdighet och responsivitet (Denver m.fl. 2012, kapitel 5). Denna föreställning är i linje med valensmodellen i väljarforskning. Distinktionen mellan positionsfrågor och valensfrågor har länge varit framträdande. Den spatials positionsmodellen förutsätter att partierna har olika ideologiska ståndpunkter och uppfattningar i viktiga sakfrågor samt att väljarna upplever dessa skillnader som relevanta för sitt partival. Valensmodellen propagerar däremot för att väljarna träffar sina beslut utgående från såväl partiernas kompetens och regeringsduglighet som partiledarnas kunnighet och ledarskapsförmåga (Stokes 1963). Det som talar för valensmodellen är att det i en komplex värld är lätt-

are för medborgarna att utvärdera vilka partier som är mest kompetenta och trovärdiga snarare än att utvärdera var partierna står i olika frågor och hur väl de kommer att implementera utlovade politiska prioriteringar. Väljarna behöver inte vara särskilt informerade för att fatta välvastämnda beslut, utan i stället kan de nyttja sig av informationsgenvägar baserat på tidigare erfarenheter (Clarke m.fl. 2004; 2009).

Partiledarnas image är en annan hörnsten i valensmodellen. På samma sätt som för partierna utgör bedömningar om partiledarnas kunnighet, ledarskapsförmåga, pålitlighet och trovärdighet kostnadseffektiva informationsgenvägar (Clarke m.fl. 2004; 2009). Partiledare är viktiga personer genom att de för ut partiets politiska ställningstaganden. På så sätt bidrar de till att knyta till sig väljare genom att signalerar var partiet står politiskt. Partiledareffekter kan emellertid vara direkta, indirekta eller reciproka. En direkt effekt innebär att partiledarens personlighet och individuella kvaliteter avgör väljarnas partival. Effekten är indirekt om partiledaren genom sitt ledarskap styr om partiets politik och image och på så sätt lyckas attrahera nya väljare. Slutligen är det mycket möjligt att det finns ett reciprokt, eller ömsesidigt, samband. Partiets egenskaper och ställningstaganden kopplas samman med partiledarens dito så att väljaren får ett större förtroende för den senare, eller väljarna anpassar sina åsikter till partiets åsikter som en följd av att de fattat tycke för partiledaren (Bellucci m.fl. 2015). Det är dock omstritt om partiledareffekter har blivit starkare under årtiondenas lopp (Barisione 2009) och i Finland finns det också skäl att vara försiktig då man tolkar partiledareffekter eftersom det är svårt att separera dem från partieffekter (von Schoultz 2016).¹

Forskningsdesign och variabler

Syftet med denna studie är att söka förklaringar till den variation som finns i sympati för olika partier bland finländska väljare. Studien är teoriprovande på så sätt att fyra teories förklaringskraft prövas. Dessa teorier kan ses som konkurrerande om man tänker i termer av att långsiktigt verkande faktorer (social position och politiska värderingar) ställs mot kortsiktigt verkande faktorer (evalueringar av regeringen och ekonomins tillstånd samt parti- och partiledarimage). Å andra sidan är teorierna komplementära eftersom

variablerna sinsemellan kan vara sammankopplade. Genom att koppla ihop flera block av variablerna får man en större samlad förklaringsmodell.

Data

Analysen använder data från 2015 års nationella valundersökning. Den bygger på ett nationell representativt urval som ger en ungefärlig bild av politiska attityder och beteende i hela Finland. Besöksintervjuer genomfördes under mellan efter riksdagsvalet den 19 april, från och med slutet av april till början av juli. Totalt 1587 slumpmässigt valda röstberättigade finns representerade i datamaterialet. Vikter har använts för att göra urvalet representativt med avseende på bakgrundsvariabler (språk, ålder, kön), valdistrikt och partival. Om en respondent inte har besvarat på en eller flera frågor har denna exkluderats från analysen.

Beroende variabler

Ett effektivt sätt att mäta partipreferenser är att be surveyrespondenter ge sympatipoäng, ofta på en elvgradig skala, till partierna. Med ett sådant popularitetsmått fångar man upp *vilka väljare* som tycker om *vilka partier* samt *hur mycket* (Oscarsson 1998, 18). Måttet ger en samlad värdering som berättar hur sannolikt det är att väljaren röstar på partiet (van der Brug m.fl. 2007; Schmitt 2009). En fördel är att ett sådant kontinuerligt mått är rikt på information. Om man enbart försöker förklara väljarbeteende utgående från en diskret variabel med två värden – det vill säga om man röstade på ett parti eller inte – förmår man inte fånga upp en dold opinion. En annan fördel är att antalet undersökta respondenter maximeras eftersom man kan inkludera individer som inte röstade på något parti, gav felaktig information om sitt röstningsbeteende eller helt enkelt inte uppgav vem man röstade på. I valundersökningen angavs graden av gillande eller ogillande för vart och ett av riksdagspartierna. Frågan löd: ”Vad anser du om följande (politiska) partier på en skala från 0–10, där 0 betyder att du ogillar ett parti starkt och 10 att du gillar ett parti starkt”. Eftersom respondenterna ombads utvärdera åtta riksdagspartier ingår åtta separata beroende variabler i analysen. Partierna är Samlingspartiet, Socialdemokraterna, Sann-

finländarna, Centern, Vänsterförbundet, Gröna förbundet, Svenska folkpartiet och Kristdemokraterna. Mellan 8 och 12 procent kunde inte eller ville inte uppge hur mycket de tyckte om ett visst parti.

Oberoende variabler

Första variabelblocket – social position – innehåller följande sociala karaktäristika: ålder, kön, utbildning, yrke, fackförening, modersmål och bostadsort. Dessa är standardvariabler i analysen av politiska attityder och beteende i Finland och följer kategoriseringar som utnyttjas i tidigare forskning på basis av den nationella valundersökningen (se Grönlund och Wass 2016).

Andra blocket – politiska värderingar – består av en rad sakfrågeåsikter. För Finlands vidkommande visar tidigare studier att det finns många och komplexa dimensioner som korrelerar med partival (Grönlund och Westinen 2012; Paloheimo 2008; Paloheimo och Sundberg 2005; Söderlund och Kestilä-Kekkonen 2014; Westinen 2015). Strategin är här att välja sakfrågor som fångar upp de mest relevanta åsiktsskiljelinjerna, såväl på basis av tidigare studier som faktoranalys. För att mäta *vänster/högerdimensionen* inkluderas frågor om respondenterna föredrar ett Finland ”med mindre inkomstskillnader”, ”med ett lägre skattetryck” och ”med mer privat företagsamhet och marknadsekonomi”. Variablerna kodas så att vänsteråsikter har lägre värden och högeråsikter har högre värden. Den *sociokulturella dimensionen* beaktar åsikter i fråga ett Finland ”där kristna värderingar spelar en större roll”, ”med mer lag och ordning”, ”mer invandring” samt ”som förbinder sig i en mindre grad i Europeiska unionen”. De två första frågorna inom sociokulturella dimensionen fångar upp spänningen mellan moralliberalism och moralkonservatism, medan de två senare ställer kulturliberalism mot kulturkonservatism. Efter omkodning har liberala åsikter lägre värden och konservativa åsikter högre värden. Ytterligare fångas *språkdimensionen* (”Ett Finland med två starka nationalspråk: finska och svenska”) och *miljödimensionen* (”Ett miljövänligare Finland, även om det innebar låg ekonomisk tillväxt eller ingen tillväxt alls”) upp eftersom de på basis av faktoranalys skiljer sig från andra frågor. Svaren gavs på en skala från 0 till 10 där noll betyder ”mycket dåligt förslag”, fem ”varken bra eller dåligt” och tio ”mycket bra förslag”. Dessa har kodats om för att variera mellan 0 och 1.

Tredje blocket – regeringsansvar och ekonomisk röstning – baseras på tre frågor tillgängliga i den nationella valundersökningen. Den första är: ”Hur bra anser du att den regering som leddes av statsminister Alexander Stubb i slutet av förra valperioden lyckades i sitt arbete?” Två frågor om den ekonomiska utvecklingen ställdes. Den första är sociotropisk (sammhällekonomin) och retrospektiv (bakåtblickande) till sin natur: ”Har Finlands ekonomiska läge enligt din mening förbättrats, förblivit detsamma eller försämrats under de senaste 12 månaderna?” Den andra är egotropisk (egna ekonomin) och prospektiv (framåtblickande): ”Hur sannolikt eller osannolikt är det att inkomsterna i ditt hushåll minskar betydligt under de följande 12 månaderna?” Dummyvariabler har skapats eftersom antalet svarkategorier är tre eller fyra för varje variabel.

Fjärde och sista blocket – parti- och partiledarimage – fångar upp generella uppfattningar om kandidaternas och partiernas förtjänster. I brist på lämpliga enkätfrågor måste man hörsamma väljarnas egna motiveringar till partivalet. Detta utesluter väljare som uppgav att de inte röstade. Väljarna gick ta ställning vilken betydelse tretton olika faktorer hade för deras partival i riksdagsvalet. På basis av svaren har varje variabel fem värden: ”ingen betydelse”, ”viss betydelse”, ”vet ej”, ”stor betydelse” och ”avgörande betydelse”. Två faktorer konfirmerades via faktoranalys (principalkomponentanalys) och efterföljande rotering (promax). Partiimage är ett index på basis av följande skäl: ”partiets värdegrund”, ”partiet har en bra linje i många av de frågor som har varit aktuella” och ”partiet har kompetenta personer som kan sköta den politik som bedrivs i landet”. Partiledarimage består av frågor om ”partiet har en bra partiledare” och ”partiets ledare var enligt min mening bäst lämpad som statsminister”. Medelvärden har beräknats och kodats till att variera mellan 0 och 1.

Metoddiskussion

I inledningen till teoridelen diskuterades att Michigananskolans trattmodell i grund och botten en rekursiv orsakmodell som betyder att kausala relationer antas gå i en riktning. Men rekursiva modeller har inte undgått kritik eftersom sambanden mellan olika variabler inte nödvändigtvis är enkelriktade. Regressionsmodellerna i denna studie kan därför ha vissa endogenitetsproblem. Det finns också en risk

att respondenter som gillar ett visst parti medvetet eller omedvetet tillskriver partiet och dess representanter goda egenskaper. Exempelvis kan respondenter som sympatiserar med regeringspartier vara mer benägna att ge positiva bedömningar av den ekonomiska utvecklingen (Maravall och Przeworski 2001). Vidare kan respondenter anamma sitt favoritpartis åsikter i sakfrågor varmed den kausala pilen går i motsatt riktning (Bartels 2010, 250). Om man tittar på utformningen av valundersökningens frågeformulär har riskerna emellertid minimerats eftersom aktuella frågor inte ställs efter varandra. Frågor om sakfrågeåsikter och den ekonomiska utvecklingen ställdes i den första tredjedelen. Partisympatifrågorna återfinns i mitten av formuläret. I slutet kommer frågor om regeringens kompetens samt sociodemografiska bakgrundsvariabler.

Strategin i den förklarande analysen är att tillämpa blockvis regression i fyra steg där block av förklaringsvariabler förs in en i taget. Ordningen i vilken blocken av förklaringsvariabler introduceras bygger på teoretiska antaganden av vilka som är mer långsiktigt verkande och vilka som är mer kortsiktigt verkande. Fördelen med ett sådant förfarande är att både kunna kontrollera modellbyggandet och att observera hur graden av förklarad varians förändras i takt med att block av förklarande variabler adderas. Nackdelen är att det inte är möjligt att rapportera direkta och indirekta effekter, vilket är intressant om variabler i olika block kausalt hänger ihop. Ett alternativ vore att använda sig av stiganalys baserad på strukturell ekvationsmodellering. Problemet är emellertid att antalet oberoende variabler är för många, och observationerna relativt få, varmed modellerna inte konvergerar. En annan möjlighet vore att skatta och rapportera partiell förklarad varians (dvs. den del av förklarad varians som en enskild variabel står för då övriga variabelers effekter är eliminerade). Detta låter sig tyvärr inte göras om man väljer att tillämpa analytiska vikter. För att försäkra mig om att resultattolkningen på basis av blockvis regression är korrekt har jag valt att beakta partiell förklarad varians i ovtikade modeller (dessa resultat presenteras dock inte i några tabeller).

Resultat

Första steget i den empiriska analysen är att beskriva hur omtyckta de åtta riksdagspartierna var enligt

svaren i 2015 års nationella valundersökning. Partisympatimåttan är också den beroende variabel vars variation studien senare ämnar förklara. Medeltalen för graden av partisympati bland samtliga respondenter är rapporterade i första kolumnen i tabell 1. Centern, största parti i riksdagsvalet, är det mest omtyckta partiet med ett medeltal på 5,6 på skalan mellan 0 och 10. Socialdemokraterna och Gröna förbundet följer på delad andra plats med 4,9. Vänsterförbundet och Kristdemokraterna är de minst omtyckta partierna och får just under 4 på partisympatiskalan. I den andra kolumnen i tabell 1 ingår enbart respektive partis väljare (på basis av deras svar på frågan vilket parti man röstade på) och i den tredje kolumnen övriga respondenter. Medeltalen visar att det är stor skillnad på om man röstade på partiet eller inte: differenserna är i medeltal 3,9 och varierar mellan 2,9 och 4,6 beroende på parti. Detta betyder att sambandet mellan partisympati och partival som väntat är mycket starkt. Om man jämför de olika partiernas väljare är skillnaderna små: med-

eltalen för partierna (förutom Svenska folkpartiet) är över eller just under 8 i andra kolumnen.

Blockvis regression

För att pröva de fyra teorier som diskuterats används multipel linjär regressionsanalys. Eftersom det är en blockrekursiv modell som testas adderas de oberoende variablerna i fyra steg. De justerade förklaringsgraderna i tabell 2 visar hur stor del av variationen i varje beroende variabel kan förklaras i takt med att block av valda prediktorvariabler adderas. Det framgår klart och tydligt att långtidsfaktorerna social position och politiska värderingar förklarar största delen av variansen. Korttidsfaktorerna som mäter ekonomins tillstånd, regeringens arbete samt parti- och partiledarimage tillför generellt liten förklaringskraft till modellerna. Extra test för robusthet bestående av regressioner med partiell förklarad varians bekräftar denna tolkning.

Tabell 1. Graden av sympati för åtta riksdagspartier 2015: medelvärden och antal svar.

	Alla respondenter	Röstade på partiet	Röstade inte på partiet
Centern	5,6 (1469)	7,9 (273)	5,1 (1196)
Samlingspartiet	4,7 (1448)	8,2 (174)	4,1 (1274)
Sannfinländarna	4,6 (1468)	7,9 (196)	4,0 (1272)
Socialdemokraterna	4,9 (1461)	7,8 (200)	4,5 (1261)
Gröna förbundet	4,9 (1452)	8,2 (113)	4,7 (1339)
Vänsterförbundet	3,9 (1445)	8,1 (87)	3,6 (1358)
Svenska folkpartiet	4,1 (1399)	8,6 (35)	4,0 (1364)
Kristdemokraterna	3,8 (1439)	8,1 (55)	3,7 (1384)

Ogillar-gillarskalan är elvgradig och kan variera från 0 (ogillar starkt) till 10 (gillar starkt).

Tabell 2. Regressionsmodellernas procentuella förklaringskraft av variansen i sympati för åtta riksdagspartier: blockvis multipel linjär regression.

	Social struktur	+ Värderingar	+ Regering och ekonomi	+ Parti- och partiledarimage
Centern	8,9	19,5	20,2	24,8
Samlingspartiet	14,7	31,1	36,6	37,8
Sannfinländarna	14,0	29,1	29,4	30,9
Socialdemokraterna	5,5	10,4	10,5	13,4
Gröna förbundet	13,1	26,5	26,5	28,7
Vänsterförbundet	8,8	22,1	22,5	26,7
Svenska folkpartiet	19,2	31,9	33,1	33,1
Kristdemokraterna	7,3	30,1	31,3	31,5
Medeltal	11,4	25,1	26,3	28,4

Förklaringskraft baserad på korrigerade R^2 . Blocken av oberoende variabler har adderats blockvis till modellerna.

Det första blocket av förklaringsvariabler fångar upp medborgarnas sociala position. Den sociologiska förklaringsmodellen predicerar att olika partiers väljarkårer karaktäriserats av strukturell homogenitet. Människor som har en gemensam social bakgrund (t.ex. klass, boningsort, språk, utbildning, kön) tenderar att sympatisera med och rösta på likartade partier. Som det framgår i tabell 2 förklarar social position i medeltal 11 procent av variationen i partisympatier. Denna siffra är tämligen låg, även om det finns betydande skillnader mellan de åtta partierna. Förklaringskraften är högst för Svenska folkpartiet (19 %) följt av Samlingspartiet (15 %), Sannfinländarna (14 %) och Gröna förbundet (13 %). Social position förklarar sämst sympati för Socialdemokraterna (6 %).

Åsikter i nio politiska sakfrågor utgör det andra blocket av variabler. Eftersom man kan anta att social struktur i dagens postindustriella informations-samhälle har begränsad förklaringskraft borde individens värderingar och politiska sakfrågeåsikter bidra till ökad förståelse för vilka partier respondenterna står nära. Trots komplexiteten i den finländska konfliktstrukturen finns det märkbara skillnader mellan sympatisörerna för de olika partierna i fråga om åsikter om socioekonomiska, sociokulturella, miljömässiga och språkliga frågor. Den förklarade variansen stiger i medeltal från 11 till 25 procent enligt tabell 2. Mest förklarad varians, mellan 29 och 32 procent, noteras för Svenska folkpartiet, Samlingspartiet, Kristdemokraterna och Sannfinländarna. Också i denna modell är förklaringskraften lägst för Socialdemokraterna: social position och åsikter förklarar tillsammans 10 procent.

Det tredje blocket av variabler innehåller bedömningar av Stubbs regering, den nationella ekonomins tillstånd och förväntningar om den ekonomiska framtiden. Enligt resultaten tillför retrospektiva och prospektiva bedömningar mycket lite i fråga om ökad förklarad varians. Ökningen är i medeltal endast en procentenhet. Det parti som sticker ut är Samlingspartiet med en ökning på över fem procentenheter. Detta kan helt enkelt förklaras av att de som sympatiserade med före detta statsministerpartiet också har överdrivet positiv bild av den tidigare regeringens arbete.

Det fjärde blocket inkluderar väljarnas subjektiva bedömningar av partiers och partiledares förträfflighet. Ökningen i förklarad varians är också här relativt liten, från 26 till 28 procent om man utgår

från medeltalen för de åtta partierna. Totalt sett förklarar de fyra blocken bäst sympati för Samlingspartiet (38 %) följt av Svenska folkpartiet (33 %), Kristdemokraterna (32 %) och Sannfinländarna (31 %). Det parti som fortsättningsvis släpar efter de övriga är Socialdemokraterna (13 %) vilket visar på att deras sympatisörer, eller icke-sympatisörer, är en heterogen grupp. Jämfört med föregående modeller är icke-röstarna exkluderade på grund av att de inte svarade på frågorna om skäl för partival. Detta är emellertid inte orsaken till att ökningen i förklarad varians är liten. Det är helt enkelt så att parti- och partiledarimage inte tillför desto större förklaring då man kontrollerar för en rad andra faktorer.

Enskilda prediktorers förklaringskraft

Nästa steg i den empiriska analysen är att lyfta fram vilka enskilda prediktorvariabler som förklarar graden av sympati för enskilda partier. Om korrelationskoefficienten överstiger värdet 1 vittnar det om ett starkt samband. Endast koefficienterna i de slutliga statistiska modellerna (Tabell 3) presenteras och diskuteras. Liksom ovan inleds redovisningen med variablerna inom blocket social position. Ålder och kön är på det stora hela svaga prediktorer. Hög ålder förklarar bäst sympatier för Kristdemokraterna och Socialdemokraterna. Kvinnor tenderar gilla Miljöpartiet, men i övrigt är könsskillnaderna små. Hög utbildning korrelerar positivt med sympatier för Samlingspartiet, Gröna förbundet och Svenska folkpartiet, medan universitetsutbildade har en negativ bild av Sannfinländarna. I fråga om yrke finns vissa urskiljbara mönster. Arbetstagare är referensgrupp mot vilka de övriga yrkeskategorierna jämförs. Jordbrukare sympatiserar med partier till höger på skalan. Företagare och högre tjänstemän gillar Samlingspartiet, medan arbetare är mer benägna att gilla Socialdemokraterna och Vänsterförbundet. Som väntat stöder också medlemmar i Finlands Fackförbunds Centralorganisation (FFC) de två sistnämnda vänstersinnade partierna. Den starkaste förklarande variabeln för Svenska folkpartiet är svenska som modersmål (medan svensk-språkiga är minst benägna att fatta sympati för Sannfinländarna). Bostadsort (med stor stad som referenskategori) har också en liten förklaringskraft. Centern har som väntat högre stöd utanför storstäder, medan Samlingspartiet har relativt stort stöd i mindre städer och förorter till storstäder.

I fråga om politiska värderingar och sakfrågeåsikter infrias många av de stereotypa bilder man har av väljarna i Finland. Vilken åsiktsdimension som spelar störst roll varierar enligt parti. Socioekonomiskt högersinnade respondenter föredrar särskilt Samlingspartiet och i viss mån Centerpartiet. Förespråkare av en vänstersinnad ekonomisk politik gillar Vänsterförbundet i synnerhet men också Socialdemokraterna och Gröna förbundet. En annan framträdande dimension är den sociokulturella dimensionen. Sannfinländarna attraherar medborgare som är för lag och ordning och kristna värderingar i samhället samt mot invandring och EU. Sympatisörer för Centern och Kristdemokraterna är särskilt för kristna värderingar (ett mått som fångar upp värdekonserveratism generellt). I fråga om liberala åsikter bildar sympatisörer för Vänsterpartiet och Gröna förbundet ett eget läger och utgör därför en motpol till Sannfinländska sympatisörer. Beträffande miljödimensionen är särskilt Samlingspartistiska och Sannfinländska sympatisörer mot ett miljövänligare Finland, medan de som gillar Gröna förbundet och Vänsterförbundet är för. Svenska språkets ställning är inte någon polariserande fråga, även om sympatisörer för Svenska folkpartiet är starkt för två starka nationalspråk.

Utvärderingar av regeringens arbete och den ekonomiska utvecklingen har på det stora hela obefintlig förklaringskraft. Det stora undantaget är Samlingspartiet vars sympatisörer har en relativt positiv bild av hur regeringen ledd av Samlingspartiets Alexander Stubb hade klarat sig. Detta kan förklaras av att de som stöder ett regeringsparti, särskilt statsministerpartiet, brukar se saker och ting i ljusare dager. Liknande tendenser finns för Kristdemokraterna och Svenska folkpartiet som ingick i regeringen. Överlag spelar ekonomiska bedömningar en mycket liten roll. Man kan inte dra för långtgående slutsatser på basis av sporadiska statistiskt signifikanta koefficienter, men åtminstone sympatisörer för Svenska folkpartiet tror det är osannolikt att hushållets inkomster kommer att minska de närmaste 12 månaderna.

Beträffande parti- och partiledarimage finns det intressanta mönster om man tittar på regressionskoefficienternas magnitud och graden av statistisk signifikans. Personer som inför sitt röstbeslut lade stor vikt vid partiets förtjänster (värdegrund, linje och kompetens), men liten vikt vid partiledarna, är särskilt benägna att gilla såväl Gröna förbundet och Vänster-

förbundet. För Sannfinländarna är det tvärtom eftersom deras sympatisörer betonade partiledaren men var inte särskilt brydda om partiets förtjänster. Partiledaren spelar också mycket stor roll bland sympatisörerna för Centern vars statsministerkandidat var Juha Sipilä. För Socialdemokraterna är koefficienten för partiledarimagevariabeln negativ vilket innebär att partiets sympatisörer inte lät sig styras av partiledarens upplevda förträfflighet i sitt partival.

Diskussion

Inledningsvis lyfte denna artikel fram det allmänna antagandet om att långtidsfaktorer spelar mindre roll och korttidsfaktorer större roll för att förstå skillnader i partipreferenser och partival i moderna västliga demokratier. Men samtidigt har man i empiriska studier inte alltid kunnat påvisa att förklaringskraften hos kortsiktigt verkande faktorer har ersatt den minskade förklaringskraften hos långsiktigt verkande faktorer (Dassonneville 2016; Thomassen 2005b). Resultaten i denna studie visade att långsiktigt verkande faktorer – social position och politiska värderingar – tämligen väl förklarar väljarnas sympatier för de åtta finländska riksdagspartierna kort efter 2015 års riksdagsval. Kortsiktigt verkande faktorer – evalueringar av regeringen och ekonomi samt parti- och partiledarimage – var däremot svaga prediktorer. Således indikerar denna studie att föränderliga faktorer inte överskuggar långsiktigt verkande faktorer.

Social position representerar den högsta graden av struktur och stabilitet i väljarkåren. Förklaringskraften hos social position var betydande, men inte överdrivet stark. Variablerna som var kopplade till social stratifiering och gruppmedlemskap förklarade i medeltal en tiondel av variationen i partisympati. Utbildning, yrke, fackföreningstillhörighet, bostadsort och svenskt modersmål bidrog alla till att förstå varför man gillar eller ogillar ett parti. Men ingen enskild variabel var central, utan snarare olika kombinationer av variablerna hängde ihop med sympati för olika partier.

Politiska värderingar bidrog med mest förklaringskraft. Fastän det ibland hävdas att gränserna mellan partierna har suddats ut beträffande politiska programprofiler, och att väljarna liknar allt mer varandra, är det ändå så att det finns klara skillnader mellan kluster av väljare. Den totala förklarade variansen

Tabell 3. Samlad modell för att förklara partisympati: linjär multipel regression.

	C	Saml	Sanmf	SDP	Gröna	VF	SFP	KD
SOCIAL POSITION								
Ålder ¹								
25-34	-0,06	-0,52	0,04	0,10	-0,18	-0,17	-0,37	0,35
35-44	-0,22	-0,85*	0,35	0,07	-0,10	0,11	-0,39	0,28
45-54	-0,16	-0,13	0,18	-0,02	-0,04	-0,81*	-0,25	0,53
55-64	-0,22	0,05	0,04	0,57	-0,24	-0,42	0,03	0,75*
65-	0,17	0,25	-0,60	0,83*	-0,30	-0,35	0,39	0,83*
Kön ²								
Kvinna	-0,11	-0,21	-0,38*	0,00	1,25**	0,29	0,27	0,12
Utbildning ³								
Yrkesskola/-kurs	0,28	0,18	0,23	0,51*	0,41	0,36	0,25	0,21
Mellanstadie	0,46	0,91**	-0,06	0,19	0,49*	0,01	0,77**	0,23
Yrkeshögskola	0,55	1,33**	-0,35	0,14	0,76**	0,02	0,71*	0,30
Universitet	0,28	1,64**	-0,80*	0,25	0,67*	-0,09	1,33**	0,33
Yrke ⁴								
Jordbrukare	1,83**	1,67**	-0,69*	-0,07	0,36	-0,31	1,42**	0,75*
Företagare	0,30	0,97**	-0,65*	-0,71*	-0,14	-0,66*	0,50	0,19
Lägre tjänsteman	0,05	0,13	-0,12	-0,11	-0,49	-0,26	0,67*	-0,08
Högre tjänsteman	0,22	0,81**	-0,17	-0,21	-0,05	-0,32	0,39	0,07
Studerande	-0,13	0,19	-0,84	0,69*	0,65	0,69	0,17	-0,13
Pensionär	-0,20	0,38	0,03	-0,43	-0,35	-0,38	-0,26	-0,24
Arbetslös	-0,38	-0,06	0,48	0,89*	0,95	0,76	0,05	-0,62
Fackförening ⁵								
FFC	-0,29	-0,33	-0,08	0,91**	0,28	1,17**	0,02	-0,41*
FTFC	-0,28	0,30	-0,37	0,11	0,10	0,36	-0,19	0,05
AKAVA	-0,02	-0,03	-0,40	-0,02	0,31	0,11	0,18	-0,04
Annat	0,43	0,16	-0,46	0,05	0,25	-0,16	0,34	-0,06
Modersmål ⁶								
Svenska	-0,82**	-0,74*	-2,10**	-0,30	0,25	-0,30	1,90**	-0,35
Bostadsort ⁷								
Mindre stad	0,72**	0,88**	0,09	-0,36	0,33	-0,29	0,34	0,40
Förort	0,20	0,66**	-0,20	-0,01	0,51*	-0,16	0,16	0,10
Kommuncentrum	0,91**	0,33	0,22	0,23	0,76**	0,06	0,22	0,39
Glesbygd	0,74*	-0,32	0,22	-0,14	0,37	0,23	0,08	-0,07
POLITISKA VÄRDERINGAR								
Vänster-höger-dimensionen								
Inkomstskillnader	0,34	1,98**	0,07	-1,40**	-0,82*	-1,76**	0,29	0,00
Lägre skattetryck	-0,06	0,69*	0,72*	-0,48	-0,26	-0,75*	0,40	0,32
Privat företagsamhet	1,49**	2,98**	0,60	-0,69	-0,70	-2,02**	0,60	0,25
Sociokulturella dimensionen								
Lag och ordning	0,62*	0,67*	1,10**	0,26	-0,33	-0,96**	-0,19	-0,11
Kristna värderingar	1,95**	0,35	1,67**	-0,22	-0,73*	-0,84**	-0,03	4,12**
Mot invandring	-0,12	-0,17	1,57**	-0,12	-1,07**	-0,86*	-0,80*	0,29
Svagare band till EU	0,08	-1,22**	1,52**	-0,64*	-0,73*	0,60*	-0,37	0,25
Miljödimensionen								
Miljövänligare Finland	-0,53	-1,20**	-1,31**	0,80*	2,52**	1,43**	-0,59*	-0,43
Språkdimensionen								
Två starka nationalspråk	0,29	0,48	-0,67*	0,88**	0,74*	0,77*	3,09**	0,68*

REGERING OCH EKONOMI

Regeringen Stubbs arbete⁸

Dåligt	0,27	0,85**	0,03	0,23	0,34	-0,05	-0,06	0,03
Varken bra eller dåligt	0,09	1,50**	0,15	0,23	0,17	-0,24	0,17	0,51*
Bra eller mycket bra	0,11	2,61**	0,32	0,52	0,48	0,18	0,82**	0,91**
Finlands ekonomiska läge ⁹								
Samma	0,24	-0,14	0,17	0,21	0,04	0,18	0,13	0,14
Bättre	0,73*	0,09	0,31	-0,36	-0,08	-0,19	0,15	0,22
Hushållets inkomster minskar ¹⁰								
Ganska sannolikt	0,40	0,65	0,00	0,04	-0,11	0,02	0,69*	0,37
Ganska osannolikt	0,44	0,75	-0,36	-0,10	-0,51	-0,50	0,89**	0,19
Mycket osannolikt	0,41	0,95*	-0,51	-0,02	-0,32	-0,36	0,79*	0,03

IMAGE

Parti	-0,39	0,25	-1,09**	0,15	1,10**	0,93**	0,20	-0,16
Partiledare	1,47**	0,15	1,12**	-0,88**	-0,77**	-0,82**	0,08	0,49*

N	1169	1159	1163	1163	1152	1154	1119	1150
Justerade R ²	0,28	0,40	0,34	0,17	0,31	0,30	0,36	0,34

¹ "18-24" är referenskategori.

² "Man" är referenskategori.

³ "Folkskola/grundskola/mellanskola" är referenskategori.

⁴ "Arbetstagare" är referenskategori.

⁵ "Inte medlem i något fackförbund" är referenskategori.

⁶ "Finska/annat" är referenskategori.

⁷ "Centrum av en stor stad (mer än 100 000 invånare)" är referenskategori.

⁸ "Väldigt dåligt" är referenskategori.

⁹ "Sämre" är referenskategori.

¹⁰ "Mycket sannolikt" är referenskategori.

ökade från en tiondel till en fjärdedel då sakfrågeåsikter inkluderades. I det pluralistiska Finland finns många relevanta attitydmässiga skiljelinjer som förklarar variationen mellan partier. Ingen skiljelinje var mer dominerande än den andra. Till exempel var den socioekonomiska höger-vänster-dimensionen mer betydelsefull för vissa partier, särskilt Samlingspartiet på högerkanten och Vänsterförbundet på vänsterkanten. För andra partier spelade frågor på den sociokulturella dimensionen större roll. Särskilt Sannfinländarnas understöd kan förklaras av att sociokulturellt konservativa väljare. Partiets sympatisörer var såväl moralkonservativa (för kristna värderingar och mer lag och ordning) och kulturkonservativa (mindre invandring och svagare band till EU). Det närmaste man kommer en motpol är sociokulturellt liberala väljare är mer benägna att gilla Vänsterförbundet och Gröna förbundet. Ett intressant undantag är Socialdemokraterna där såväl social position som sakfrågeåsikter var relativt svaga förklarande variabler. Detta innebär att partiets sympatisörer är heterogena. Delvis vittnar det om

att Socialdemokraterna inte lyckats förnya sig genom att karva ut en distinkt profil och knyta till sig vissa grupper i samhället (Westinen 2015, 217).

I fråga om korttidsförklaringar bidrog bedömningar av regeringens arbete och ekonomins tillstånd med lite förklaringskraft. Betydelsen av ekonomisk röstning har också observerats vara svag i Finland både 2007 och 2011. Såväl sociala bakgrundsfaktorer som politiska attityder överskuggade retrospektiva sociotropiska ekonomiska bedömningar (Söderlund och Kestilä-Kekkonen 2014). Parti- och partiledarimage ökade förklaringskraften med i relativt liten grad, mellan noll och nästan fem procentenheter. Även här fanns variation mellan partierna, det vill säga om partiets generella image (ideologi, politiska linje och kompetens) eller partiledarens förträfflighet var viktigare. Partiledaren var bevisligen viktig för Centrums och Sannfinländarnas sympatisörer, men för övriga partier var så inte fallet.

Kortsiktiga förklaringar ska naturligtvis inte avskrivras helt och hållet. Vissa politiska sakfrågor kan hastigt dyka upp på dagordningen för att sedan för-

svinna. Partiledares popularitet kan växla under relativt kort tid. Om man ser på hur stödet för de fyra största partierna i opinionsmätningar varierat under en mandatperiod förstärks uppfattningen att partistöd är relaterat till förändringar som sker på kort sikt. Mellan 2011 och 2015 var variationen i opinionsstöd för de fyra stora mellan drygt 5 och 10 procentenheter. En delorsak till denna studies resultat är att det generellt är svårt att fånga upp de kort-siktiga faktorer som förklarar förändringar i väljarnas preferenser och stöd för olika partier (se även Dassonneville 2016). Här finns en stor utmaning för statsvetare att i framtiden utveckla teoretiska och empiriska modeller som förklarar väljarbeteende.

FÖRFATTARENS TACK

Jag vill rikta ett tack till de två anonyma granskarna för deras förbättringsförslag. Denna studie genomfördes inom ramen för forskningsprojektet "Politikens personifiering: institutionella effekter på relationen parti-väljare och partisystem" som finansieras av Finlands Akademi (projektnummer 275854).

NOTER

¹ Partidentifikation utgör en tredje central faktor i valensmodellen. Begreppets innebörd skiljer sig dock från den klassiska socialpsykologiska definitionen av partiidentifikation som en stabil predisposition som grundläggs tidigt i livet (Clarke m.fl. 2004; 2009). I linje med Fiorina (1981) tolkar man partiidentifikation som en produkt av direkt upplevda och uppfattade händelser. Väljarna uppdaterar kontinuerligt sina åsikter om alternativen på basis av bakåtblickande bedömningar av hur väl partierna och partiledarna lyckats tidigare i sin politiska utövning. I ju högre utsträckning ens goda erfarenheter ackumuleras, desto större är sannolikheten att man identifierar sig starkt med ett visst parti. Således är partiidentifikation en informationsgenväg som underlättar för väljarna att tolka hur trovärdiga partierna är i valkampanjen.

REFERENSER

Barisione, Mauro. 2009. So what difference do leaders make? Candidates' images and the 'conditionality' of leader effects on voting. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 19:4, 473–500.

Bartels, Larry M. 2010. The study of electoral behavior. I Jan E. Leighley (red.), *The Oxford handbook of American elections and political behavior*. Oxford: Oxford University Press, 239–261.

Bellucci, Paolo, Garzia, Diego och Lewis-Beck, Michael S. 2015. Issues and leaders as vote determinants: the case of Italy. *Party Politics* 21:2, 272–283.

Berelson, Bernard, Lazarsfeld, Paul F. och McPhee, William N. 1954. *Voting: a study of opinion formation in a presidential campaign*. Chicago: University of Chicago Press.

Bornschieur, Simon. 2009. Cleavage politics in old and new demo-

cracies. *Living Reviews in Democracy* 1. [http://www.lrd.ethz.ch/Hämtad 17.8 2016](http://www.lrd.ethz.ch/Hämtad%2017.8%202016).

van der Brug, Wouter. 2010. Structural and ideological voting in age cohorts. *West European Politics* 33:3, 586–607.

van der Brug, Wouter, van der Eijk, Cees och Franklin, Mark. 2007. *The economy and the vote: economic conditions and elections in fifteen countries*. Cambridge: Cambridge University Press.

Campbell, Angus, Philip E. Converse, Warren E. Miller och Donald E. Stokes. 1960. *The American voter*. New York: Wiley.

Clarke, Harold D., David Sanders, Marianne C. Stewart och Paul F. Whiteley. 2004. *Political choice in Britain*. Oxford: Oxford University Press.

Clarke, Harold D., David Sanders, Marianne C. Stewart och Paul F. Whiteley. 2009. *Performance politics and the British voter*. Cambridge: Cambridge University Press.

Crewe, Ivor och Denver, David T. 1985. *Electoral change in Western democracies: patterns and sources of electoral volatility*. New York: St. Martin's Press.

Dalton, Russell J., Flanagan, Scott C. och Beck, Paul A. (red.). 1984. *Electoral change in advanced industrial democracies: realignment or dealignment?* Princeton: Princeton University Press.

Dassonneville, Ruth. 2016. Volatile voters, short-term choices? An analysis of the vote choice determinants of stable and volatile voters in Great Britain. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*. 26:3, 273–292.

Denver, David, Carman, Christopher och Johns, Robert. 2012. *Elections and voters in Britain*, 3:e upplagan. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Duch, Raymond M. och Stevenson, Randolph T. 2008. *The economic vote: how political and economic institutions condition election results*. Cambridge: Cambridge University Press.

Enelo, Jan-Erik. 2013. *Klass, åsikt och partisympti: det svenska konsumtionsfältet för politiska åsikter*. Örebro: Örebro universitet.

Evans, Jocelyn A. J. 2004. *Voters & voting: an introduction*. London: Sage.

Fiorina, Morris. 1981. *Retrospective voting in American national elections*. New Haven: Yale University Press.

Franklin, Mark N., Mackie, Thomas och Valen, Henry (red.). 1992. *Electoral change: responses to evolving social and attitudinal structures in Western countries*. Cambridge: Cambridge University Press.

Grönlund, Kimmo och Westinen, Jussi. 2012. Puoluevalinta. I Sami Borg (red.), *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriö, 156–190.

Grönlund, Kimmo och Wass, Hanna (red.). 2016. *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö.

Hellwig, Timothy. 2011. Context, political information, and performance voting. I Russell J. Dalton och Christopher J. Anderson (red.), *Citizens, context, and choice: how context shapes citizens' electoral choices*. Oxford: Oxford University Press, 149–175.

Hobolt, Sara B., Tilley, James och Banducci, Susan. 2013. Clarity of responsibility: how government cohesion conditions performance voting. *European Journal of Political Research* 52:2, 164–187.

Hooghe, Liesbet, Marks, Gary och Wilson, Carole J. 2002. Does left/right structure party positions on European integration? *Comparative Political Studies* 35:8, 965–989.

Inglehart, Ronald. 1977. *The silent revolution: changing values and political styles among Western publics*. Princeton: Princeton

- University Press.
- Karvonen, Lauri, 2014. *Parties, governments and voters in Finland: politics under fundamental societal transformation*. Colchester: ECPR Press.
- Katz, Elihu och Lazarsfeld, Paul. F. 1955. *Personal influence: the part played by people in the flow of mass communications*. Glencoe: Free Press.
- Knutsen, Oddbjørn. 2004. *Social structure and party choice in Western Europe: a comparative longitudinal study*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Knutsen, Oddbjørn och Scarbrough, Elinor. 1995. Cleavage politics. I Jan W. van Deth och Elinor Scarbrough (red.), *The impact of values*. Oxford: Oxford University Press, 492–523.
- Kramer, Gerald H. 1971. Short-term fluctuations in US voting behavior, 1896–1964. *American Political Science Review* 65:1, 131–143.
- Kriesi, Hanspeter, Edgar Grande, Romain Lachat, Martin Dolezal, Simon Bornschier och Tim Frey. 2008. *West European politics in the age of globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lazarsfeld, Paul. F., Berelson, Bernard och Gaudet, Hazel. 1944. *The people's choice: how the voter makes up his mind in a presidential campaign*. New York: Columbia University Press.
- Lewis-Beck, Michael S. och Stegmaier, Mary. 2007. Economic models of voting. I Russell J. Dalton och Hans-Dieter Klingemann (red.), *The Oxford handbook of political behavior*. Oxford: Oxford University Press, 518–527.
- Lipset, Seymour M. och Rokkan, Stein. 1967. Cleavage structures, party systems, and voter alignments: an introduction. I Seymour M. Lipset och Stein Rokkan (red.), *Party systems and voter alignments*. New York: Free Press, 1–64.
- Maravall, José M. och Przeworski, Adam. 2001. Political reactions to the economy. I Susan Stokes (red.), *Public support for market reforms in new democracies*. Cambridge: Cambridge University Press, 35–76.
- Miller, Warren E. och Shanks, Merrill J. 1996. *The new American voter*. Cambridge: Harvard University Press.
- Nannestad, Peter och Paldam, Martin. 1994. The VP function: a survey of the literature on vote and popularity functions after 25 years. *Public Choice* 79:3–4, 213–245.
- Paloheimo, Heikki. 2008. Ideologia ja ristiriitaisuudet. I Heikki Paloheimo och Tapio Raunio (red.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY, 27–60.
- Paloheimo, Heikki och Sundberg, Jan. 2005. Puoluevalinnan perusteet. I Heikki Paloheimo (red.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 169–201.
- Schmitt, Hermann. 2009. Multiple party identifications. I Hans-Dieter Klingemann (red.), *The comparative study of electoral systems*. Oxford: Oxford University Press, 137–157.
- von Schoultz, Åsa. 2016. Puolueiden puheenjohtajien merkitys äänestyspäätöksen kannalta. I Kimmo Grönlund och Hanna Wass (red.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen*. Helsinki: Oikeusministeriö, 159–176.
- Shanks, J. Merrill och Miller, Warren E. 1990. Policy direction and performance evaluation: complementary explanation of the Reagan elections. *British Journal of Political Science* 20:2, 143–235.
- Shanks, J. Merrill och Miller, Warren E. 1991. Partisanship, policy and performance: the Reagan legacy in the 1988 election. *British Journal of Political Science* 21:2, 129–197.
- Stokes, Donald. 1963. Spatial models of candidate competition. *American Political Science Review* 57:2, 368–377.
- Söderlund, Peter och Kestilä-Kekkonen, Elina. 2014. Economic voting in Finland before and after an economic crisis. *Acta Politica* 49:4, 395–412.
- Thomassen, Jacques. 2005a. Introduction. I Jacques Thomassen (red.), *The European voter: a comparative study of modern democracies*. Oxford: Oxford University Press, 1–21.
- Thomassen, Jacques. 2005b. Modernization or politics. I Jacques Thomassen (red.), *The European voter: a comparative study of modern democracies*. Oxford: Oxford University Press, 254–266.
- Walczak, Agnieszka, van der Brug, Wouter och de Vries, Catherine Eunice. 2012. Long- and short-term determinants of party preferences: inter-generational differences in Western and East Central Europe. *Electoral Studies* 31:2, 273–284.
- Westinen, Jussi. 2015. *Cleavages in contemporary Finland: a study on party-voter ties*. Åbo: Åbo Akademi University Press.